

Rehauer Pfad 5
12247 Berlin

Telefon: (030) 75549672
detlef.brandes@gmail.com

Prof. Dr. phil. Dr. h.c. Detlef Brandes, Rehauer Pfad 5, 12247 Berlin

VALENTA, Martin: *Die Revolution auf der Tagesordnung. Die Kritische Theorie der Frankfurter Schule und ihre Gesellschaftsrezeptionen*. Berlin: Europäischer Universitätsverlag 2018.

Martin Valenta hat eine exzellente Studie zur Geschichte der Linken Westdeutschlands vorgelegt. Mit den Mitteln der Diskursanalyse fragt er: Wie und in welchem Kontext rezipierten die deutsche linke Protestbewegung der 60er Jahre, die RAF und die Grünen zum Zeitpunkt ihrer Entstehung (1980) die kritische Theorie der Frankfurter Schule? Er sieht seine Studie als Beitrag zur andauernden Debatte über das „Jahr 1968“ zwischen der konservativen Kritik an der Zerstörung traditioneller Werte und der Interpretation der Protestbewegung als Beitrag zur Modernisierung und Emanzipation. Als Methode wählt er die „vergleichende Diskursanalyse“.

Nach der Einleitung, in der Valenta vor allem seine Methode darstellt, untersucht er die Schlüsselbegriffe der neomarxistischen „kritischen Theorie“ in den einzelnen geisteswissenschaftlichen Bereichen, ihre Interessengebiete und inneren Widersprüche, charakterisiert die Geschichte der „Frankfurter Schule“ seit den 1920er Jahren und analysiert das Denken ihrer ersten Generation (Max Horkheimer, Theodor Adorno, Erich Fromm und Herbert Marcuse) auf der Basis ihrer grundlegenden Texte. Schon in diesem Teil beweist Valenta seine umfassenden Kenntnisse und analytischen Fähigkeiten.

In den nächsten drei Kapiteln widmet er sich ausführlich der Rezeption dieses zentralen Diskurses in der deutschen vor allem studentischen Protestbewegung der 60er und 70er Jahre, besonders bei dem Sozialistischen Deutschen Studentenbund, der Subversiven Aktion und den Kommunen I und II. Bei der RAF habe die kritische Theorie allenfalls anfangs eine untergeordnete, bei den Grünen während ihres Gründungsprozesses dagegen eine große Rolle

gespielt. Der Einfluss der Frankfurter Schule habe immer mehr abgenommen, je mehr sich die linke Protestbewegung unter dem Eindruck der damaligen nationalen und weltpolitischen Ereignisse wie des Vietnam-Krieges mit der Praxis und den Gedanken der revolutionären Akteure in der Dritten Welt (Mao Tse Tung, Che Guevara) beschäftigte und identifizierte. Als Teile der Linken die Anwendung von Gewalt nicht mehr ausschlossen und schließlich selbst gewalttätig wurden, trennten sich die Wege der Soziologen und Politologen der Frankfurter Schule und ihrer Schüler. Im letzten Kapitel fasst Valenta die Ergebnisse seiner Untersuchung zusammen.

Valenta stützt seine Untersuchung auf ein breites Material von Quellen und Sekundärliteratur. Er hat die Schriften der Protagonisten und Zeitschriften der Frankfurter Schule sowie der linken neomarxistischen Protestbewegung studiert, die Sekundärliteratur ausgewertet und im „Archiv APO und soziale Bewegungen“ der FU Berlin gearbeitet.

Seine Studie ist ein bedeutender Beitrag zum Verhältnis von philosophischer Theorie und politischer Praxis, und zwar in der ehemaligen Bundesrepublik Deutschland. In Tschechien ist Valentas Werk zwar von der Kritik einhellig positiv aufgenommen worden, bleibt aber doch ein Solitär. Erst in dieser deutschen Ausgabe kann seine Untersuchung den ihr angemessenen Platz in der Historiografie und Diskussion erringen.

Jelky Brandes

Univ. Prof. em. Dr. phil. Dr. h.c. Detlef Brandes

Rehauer Pfad 5
12247 Berlin

Telefon: (030) 75549672
detlef.brandes@gmail.com

Prof. Dr. phil. Dr. h.c. Detlef Brandes, Rehauer Pfad 5, 12247 Berlin

VALENTA, Martin: *Die Revolution auf der Tagesordnung. Die Kritische Theorie der Frankfurter Schule und ihre Gesellschaftsrezeptionen*. Bochum, 2018.

Martin Valenta předložil excelentní studii k dějinám levice v západním Německu. Prostředky analýzy diskursu se táže: Jak a v jakém kontextu přijímaly německé levicové protestní hnutí 60. let, RAF (Frakce Rudé armády) a německá strana Zelených v době svého vzniku (1980) kritickou teorii Frankfurtské školy? Svou studii považuje za přínos k trvalé debatě o „roku 1968“ mezi konzervativní kritikou z destrukce tradičních hodnot a interpretací protestního hnutí jako příspěvku k modernizaci a emancipaci. Jako metodu volí „srovnávací diskursivní analýzu“.

Po úvodu, v němž Valenta především představuje svou metodu, zkoumá klíčové pojmy neomarxistické „kritické teorie“ v jednotlivých společenskovedních oblastech, její pole zájmu a vnitřní rozpory, charakterizuje historii „Frankfurtské školy“ od 20. let 20. století a analyzuje myšlení její první generace (Max Horkheimer, Theodor Adorno, Erich Fromm a Herbert Marcuse) na základě jejich stěžejních prací. Již v první části Valenta dokazuje své rozsáhlé znalosti a analytické schopnosti.

V následujících třech kapitolách se věnuje podrobně recepci tohoto centrálního diskursu v německém, především studentském, protestním hnutí 60. a 70. let, obzvláště u Socialistického německého svazu studentů, Subversivní akce a Komun I a II. U Frakce Rudé armády měla kritická teorie každopádně zpočátku podřadnou roli, naopak u Zelených během procesu jejich založení sehrála velkou úlohu. Vliv Frankfurtské školy stále více klesal, čím více se levicové protestní hnutí zabývalo a identifikovalo pod dojmem tehdejších národních a světově politických událostí jako Vietnamská válka s praxí a myšlenkami revolučních aktérů Třetího světa (Mao Ce Tung, Che Guevara). Když části levice již nevyklučovaly užití násilí a

nakonec se samy násilně chovaly, cesty sociologů a politologů Frankfurtské školy a jejich žáků se rozdělily. V poslední kapitole Valenta shrnuje výsledky svého výzkumu.

Valenta opírá své zkoumání o široký materiál pramenů a sekundární literatury. Studoval spisy protagonistů a časopisy Frankfurtské školy včetně levicového nemarxistického protestního hnutí, vyhodnotil sekundární literaturu a pracoval v „Archivu APO a sociálních hnutí“ v Berlíně.

Studie je významným příspěvkem ke vztahu filozofické teorie a politické praxe v bývalé Spolkové republice Německo. V Česku byla Valentova práce přijata kritikou jednomyslně pozitivně, přesto zůstává soliterní. Pouze v německém vydání dosahuje jeho výzkum odpovídajícího místa v historiografii a diskusi.

Jelky Brande